

Institut Européen des Jardins & Paysages

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen

Inventaris Vlaams-Brabant

Domein Appelkot

Auteur(s) : Onroerend Erfgoed | Flanders Heritage Agency
www.onroenderfgoed.be <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Domein Appelkot

Titel:	Domein Appelkot
Provincie:	Vlaams-Brabant
Gemeente:	Merchtem
Deelgemeente:	Merchtem
Bron:	Schepping: 2013-03-25 Bijwerken: 2018-10-08 URI: https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134073
Coördinaten:	Breedte: 4.23814550563 Lengte: 50.9517938792

Primaire tekst

Villa en koetshuis omgeven door landgoed van circa 4 hectare met een hoogmiddeleeuwse kasteelmotte als kern en een aanleg in landschappelijke stijl van rond 1860; enkele monumentale bomen en een loofgang van haagbeuk.

Het Hof ter Spelt, sinds het begin van de 19de eeuw ook Appelkot genoemd, is een omwald goed ten zuidoosten van de dorpskern. De "*mansio de Spelt*" wordt vermeld in 1246, maar een Walter van Spalt duikt al op in een charter van 1117. De hoogmiddeleeuwse, omwaterde, ronde motte – 60 à 70 m diameter – is duidelijk herkenbaar op alle historische kaarten, ook op de Ferrariskaart (1771-1775) en op de Primitieve kadastrakaart, opgemaakt door J.-B. Guiot in 1823. De naam Appelkot en de omschrijving 'ferme' op deze kadastrakaart laten uitschijnen dat de functie als heerlijk verblijf in 1823 tot het verleden behoorde en de fruitproductie niet onbelangrijk was, maar volgens de kadastrale legger (1831) was er rond het hof slechts 36 are (perceel nr. 657) boomgaard. Op het eiland stonden twee gebouwen. De toegangsweg over de brug mondde uit bij het kleinste gebouw tegen de oostrand van het eiland. Dit was vermoedelijk het woonhuis, mogelijk een buitenverblijf voor de toenmalige eigenaar, een zekere Mahy uit Mechelen. Het grootste gebouw, een langgerekt volume (9 bij 30 m) was waarschijnlijk de boerderij.

De verbouwing die het huidige uitzicht bepaalde, vond plaats in het begin van de jaren 1860 onder een van de volgende eigenaars, advocaat en volksvertegenwoordiger August Sachman uit Brussel, die het als zomerverblijf gebruikte. De boerderijvleugel werd gereduceerd tot het huidige koetshuisje: een bepleisterd volume met een vierkante plattegrond, twee traveeën met karakteristieke rondboogpoorten en een mezzanine onder een pannen zadeldak. Het woonhuis werd verlengd en versmald tot het huidige, witgepleisterde, symmetrische dubbelhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder een pannen schilddak. Deze vorm is typisch voor een groot aantal landhuizen uit de periode 1840-1865, behalve dat de mezzanine, die men bij de meeste aantreft, hier vervangen is door een brede fries, die bij recente restauratiewerken is verdwenen. De bakstenen boogbrug over de ringgracht werd uitgerust met een smeedijzeren balustrade en de toegang met een dito poorthek. In 1915 voegde advocaat Emmanuel De Winde nog een derde losstaand gebouw toe, omschreven als kippenren ('kickenkot'). Tegelijkertijd verschijnt ook het woord 'lusthof' in de legger, aanvankelijk met betrekking tot het voormalig bosperceeltje (nr. 656a) van 14 are buiten de ringgracht rechts van de ingang, in 1917 ook met betrekking tot het eiland zelf. Rond 1970 werd aan de achterzijde van het landhuis een grote veranda toegevoegd.

Het huidige domein beslaat circa 4 hectare, een boomgaardperceel inbegrepen. De ringgracht heeft door de eeuwen heen haar oorspronkelijke vorm behouden, op een kleine inham aan de westzijde van het eiland na. Met de grond die daar werd uitgegraven, werd vermoedelijk het heuveltje aangelegd in het midden van het eiland. Een tweede heuveltje bevindt zich op het vermelde, voormalige bosperceel buiten de ringgracht. Een ander architecturaal element dat wellicht uit de tijd van Sachman

dateert (begin van de jaren 1860), is de 40 m lange loofgang, uitzonderlijk gevormd door één rij gebogen haagbeuken (*Carpinus betulus*), op de buitenoever van het zuidelijke gedeelte van de ringgracht. Tot de Sachman-aanplantingen behoren vermoedelijk ook de monumentale, laag en zwaar vertakte bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') op de noordwestelijke oever van het eiland – wellicht een 'bundelboom' (twee of meer exemplaren in eenzelfde plantgat en mettertijd vergroeid) – en de eveneens laagvertakte tulpenboom (*Liriodendron tulipifera*) in het oostelijke gedeelte van het eiland. Het merendeel van de bomen werd aangeplant na de Eerste Wereldoorlog, maar een paar zomereiken (*Quercus robur*) dateren ongetwijfeld uit de vroege 19de of zelf de late 18de eeuw. Het landgoed wordt omzoomd door een manshoge meidoornhaag (*Crataegus monogyna*), behalve langs de westrand waar de omheining over 150 m op een hoogst originele manier is opgebouwd uit een rij gekandelaarde Hollandse linden (*Tilia x europaea*) in een haag gevormd door hun wortelopslag.

Merkwaardige bomen (opname 1 september 2005)

Het cijfer in vet geeft de stamomtrek in centimeters weer. De omtrek wordt standaard gemeten op 150cm hoogte.

- 26. zomereik (*Quercus robur*) **365**
- 35. bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') **502** (100)
- 41. Amerikaanse tulpenboom (*Liriodendron tulipifera*) **505**

Auteur: Deneef, Roger

Auteur: Wijnant, Jo

Datum: 2011

Titel Text: Park van het Hof Ter Spelt

Grafische documenten

Hof ter Spelt, sculpturale bruine beuk op de binnenoever van de ringgracht, wellicht een 'bundelboom' (Deneef, Roger, 01-09-2005, ©Vlaamse Gemeenschap)

Het koetshuisje, relict van de boerderijvleugel, en een glimp van de achterzijde van het landhuis Hof ter Spelt (Deneef, Roger, 01-09-2005, ©Vlaamse Gemeenschap)

De loofgang van haagbeuk op de buitenoever van de ringgracht bij het Hof ter Spelt (Deneef, Roger, 01-09-2005, ©Vlaamse Gemeenschap)

Bibliografie

Kadaster Vlaams-Brabant, Oudste kadastrale legger 212 Merchtem, art. 419 en art. 3770 nr. 5 ('koetshuis' en 'kiekenkot') en nr. 2 ('lusthof').

Kadastrale opmetingsschets Merchtem 1865 nr. 74 en 1915 nr. 23.

WAUTERS A., *Histoire des environs de Bruxelles*, IV (heruitgave van de editie van 1855), Bruxelles, Editions Culture et Civilisation, 1972, p. 192-194.

Relaties

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121214>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/303041>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/76629>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302526>

Beknopte karakterisering

Datering: derde kwart 19de eeuw

Typologie: berceaus, boomgaarden, hagen, hekken, koetshuizen, villa's (bouwkundig erfgoed), walgrachten